

competitiveness in the global education market, and the legal education problem is a conceptual outline in education and training in students' academic mobility modern paradigm. Analyzing the legal education goals, objectives and functions in high school students - the academic mobility subjects, we conclude that they contribute to the legal education development as an quality indicators of legal education. Prospects for further research in this direction we can see in the study of the legal education structure university students - the academic mobility objects.

Key words: *education, legal education, academic mobility, European educational space.*

УДК 378: 78:37.011.31–028.46

Попович Наталія Михайлівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

У статті проаналізовано зарубіжний досвід неперервної професійної підготовки вчителів музики у Республіці Польща. Виявлено сутність закономірностей та спільних тенденцій підготовки вчителя музики; поєднання загальної музичної освіти з професійною; поступове ускладнення музично-педагогічної освіти та збільшення контингенту студентів вищої школи. Окреслено фактори, що сприяють вдосконаленню змісту професійної підготовки вчителя музики, визнанню її стандартів на світовому рівні.

Ключові слова: *вчитель музики, неперервна професійна підготовка, компетентнісний підхід, Республіка Польща.*

Постановка проблеми. Процес неперервної професійної підготовки вчителя музики у європейських країнах має свою специфіку, яка полягає у поетапному професійному навчанні й самовихованні, заснованих на ранньому виявленні основних компетентностей особистості, професійній орієнтації на музично-творчу й педагогічну діяльність, на формуванні готовності до самоосвіти і професійної самореалізації впродовж життя. Такий процес ґрунтується на філософській рефлексії, діалектиці неперервності й дискретності, єдності кількісних і якісних показників у процесі формування професійно-особистісного досвіду майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі дослідження процесу неперервної професійної підготовки вчителя музики на засадах інтеграції педагогічних інновацій і творчості, обґрунтовані у працях таких авторів, як С. Джорджій-Хеммін (E. Georgii-Hemming), С. Паркіта (E. Parkita), М. Вествол (M. Westvall), А. Вільк (A. Wilk). Проблему модернізації системи вищої освіти, відповідно до основних вимог Болонської декларації досліджують В. Бергер (V. Berger), А. Блед (A. Bladh), К. Боуд (C. Bode), Дж. Мюлфейт (J. Muehlfeit), Т. Петрін (T. Petrin), А. Шієроу (A. Schiesaro), Л. Тсукалайс (L. Tsoukalis). Питання впровадження проблемного навчання в умовах неперервної освіти й використання передового досвіду у педагогічних навчальних закладах – Д. Емідон (D. Amidon), Дж. Стіглер (J. Stigler), Дж. Хеберт (J. Hiebert), Р. Козма, (R. Kozma), В. Зумета (W. Zumeta), поетапне спрямування процесу професійної підготовки – Дж. Барієрс (J. Barriers), Маккензі (Mc. Kenzie), Е. Сімпсон (E. Simpson).

Мета статті – проаналізувати зарубіжний досвід неперервної професійної підготовки вчителів музики в Республіці Польща.

Результати дослідження. У більшості країн Європи музику викладає вчитель-класовод, який здобув підготовку у вищому педагогічному навчальному

закладі. У середній школі право викладати музику мають фахівці після закінчення педагогічних відділів університетів (з попередньою спеціальною музичною освітою чи без неї), або після закінчення музичних вищих навчальних закладів, і як виняток – після закінчення вищих навчальних закладів педагогічного профілю. Розглянемо професійну підготовку вчителя музики в Польщі, яку здійснюють сім музичних академій у містах Бидгощ, Вроцлав, Гданськ, Катовіце, Краків, Лодзь і Познань, Музичний університет імені Фредеріка Шопена у Варшаві і створена 2010 року Академія мистецтв у місті Щецин [6, с. 183]. Навчання в цих музичних закладах відповідає третьому рівню музичної освіти (перший рівень – загальноосвітні музичні школи першого ступеня – школи із шестилітнім циклом навчання, у яких, крім музичного навчання, здійснюється і загальне навчання, яке відповідає шестирічній початковій школі; другий рівень – загальноосвітні музичні школи другого ступеня – школи із шестилітнім циклом навчання, у яких, крім музичного навчання, здійснюється і загальне навчання відповідно до загальноосвітніх гімназій та ліцеїв за двоступеневою системою. Навчання у студіях першого ступеня тривають 6 семестрів (три роки) і завершуються отриманням диплома бакалавра. Навчання у студіях другого ступеня триває чотири семестри (два роки) і завершується отриманням диплома магістра мистецтв.

Деякі вищі навчальні заклади Польщі пропонують і навчання в студіях третього ступеня (студії докторантські і студії післядипломні). Студії в музичних академіях Польщі поділяються на стаціонарні і заочні. Студенти усіх факультетів, напрямів і спеціальностей у процесі навчання можуть отримати педагогічну кваліфікацію, яка є особливо необхідною для роботи в музичних школах. Основний обсяг змісту професійної підготовки вчителя визначається освітніми стандартами, які містяться у розпорядженні Міністра національної освіти Республіки Польща [7], і регламентують діяльність професійних вищих студій, магістерських

студій і післядипломних студій за педагогічним напрямом. Основні вимоги до формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики у процесі неперервної підготовки, викладені у цьому, діючому і сьогодні розпорядженні, передбачають:

- уміння в компетентнісний спосіб передавати набуті знання, самостійно їх поглиблювати й актуалізувати, а також інтегрувати їх з іншими сферами знань;

- психолого-педагогічні вміння, спрямовані на реалізацію естетично-виховної функції мистецтва, сприяння всебічному розвитку учнів, застосування індивідуального підходу у навчанні, задоволення особливих навчально-творчих потреб учнів; співпраця з іншими вчителями, батьками і місцевою (локальною) громадою;

- володіння фаховими методиками, які активізують пізнавальний інтерес і збагачення інтелектуального розвитку учнів шляхом вмілого добору методів, необхідних педагогічних засобів для дослідження й оцінювання досягнень учнів і своєї практичної діяльності;

- володіння інформаційними технологіями, зокрема, уміння застосовувати їх під час навчальних занять;

- поглиблене знання іноземних мов.

Окрім того, випускник вищих або післядипломних студій за педагогічною спеціальністю має бути підготовленим до:

- співпраці з учнями і вчителями, батьківським і позашкільним суспільним середовищем в реалізації освітніх завдань;

- актуалізації освітніх питань, які виходять за межі фахового предмету (проведених занять) і питань позашкільної освіти;

- створення і апробації власних діяльнісних проєктів, поширення передового педагогічного досвіду;

- керування своїм професійним і особистісним зростанням, удосконалення у процесі професійно-творчої співпраці з іншими вчителями;

- використання правових норм, які стосуються системи освіти та професійного статусу вчителя.

Правові норми, які містить Розпорядження щодо стандартів підготовки вчителя музики, конкретизують і необхідні навички, навчальні дисципліни, мінімальне педагогічне навантаження (в годинах), а також зміст програми подальшої підготовки. Визначений у розпорядженні Міністра національної освіти Республіки Польща [7] обсяг педагогічних годин реалізується в межах однієї чи двох спеціальностей залежно від різновиду студій (бакалаврська, магістерська, додаткова, професійна, ліцензована, спеціалізовано колегіальна).

Серед багатьох музичних спеціальностей в академіях Польщі тільки спеціальність «Художня освіта в галузі музичного мистецтва» є педагогічною. Студенти інших напрямів і спеціальностей можуть здобути педагогічну підготовку, навчаючись у Педагогічних Студіях. Ці заняття є факультативними і охоплюють: блок психолого-педагогічних дисциплін (180 годин), навчальну дидактику (120 годин), додаткові дисципліни (30 годин), педагогічну практику (150 годин). Разом –

480 годин навчання, 330 годин лекційних та 150 практичних годин.

Професійна підготовка вчителя музики у Польщі спрямована на формування компетентності фахівця у таких сферах (див. Рис. 1.):

Рис. 1. Основні сфери компетентності вчителя музики (як освітній результат професійної підготовки у вищих навчальних закладах Польщі)

Як уже зазначалося, педагогічна підготовка майбутнього вчителя музики передбачає 330 – 360 годин і охоплює психологічно-педагогічні (психологію, психологію мистецтва, педагогіку, музичну педагогіку), дидактичні (музичну дидактику, методику викладання певних дисциплін залежно від напрямку і спеціальності навчання) і додаткові дисципліни (зокрема, усі студенти в межах додаткових дисципліни мають заняття з постановки голосу).

Окрім названих предметів, кожен студент в межах Педагогічних Студій має 150 годин *педагогічної практики*, розподілені на загальнопедагогічну і методичну, консультації і курси. Під час *загальнопедагогічної практики* студент знайомиться з організацією праці в різних типах шкіл і освітніх осередків, пізнає організаційні проблеми, правові норми, засади адміністрування і керування школою, дізнається про сутність основної документації (статут школи, правила, програми навчання, конспекти лекцій, журнали оцінок тощо) і допоміжні засоби організації навчального процесу (кімнати відпочинку, бібліотека, фонотека). Практика здійснюється невеликими групами під час першого року Педагогічних Студій. У школах і освітніх осередках практика відбувається протягом кількох днів занять у формі спостережень, зустрічей, спілкування з директорами навчальних закладів, педагогічними працівниками. *Методична практика* в музичних школах першого і другого ступенів здійснюється у формі спостережень (відвідування лекцій) і пробних лекцій, які проводить студент. Педагогічна практика передбачає також обговорення відвіданих і проведених лекцій, участь студента у майстер-класах і семінарах з методології.

Обов'язковою умовою є також проходження педагогічних практик обсягом 180 годин для студій, які готують фахівців за двома спеціальностями. Випускник вищих і післядипломних студій за педагогічною спеціальністю, згідно з Розпорядженням, має бути підготовленим до комплексної реалізації дидактичних, виховних і опікунських завдань школи. Посаду вчителя музики може обіймати особа, яка, крім того, що дотримується основних моральних засад і відповідає

обов'язковим вимогам щодо здоров'я, має вищу освіту з відповідною педагогічною підготовкою і працює на посаді відповідно до рівня кваліфікації.

У Республіці Польща нині посилено увагу до засвоєння здобутків світової і національної культурної спадщини. Для реалізації цієї мети польські педагогічні навчальні заклади впроваджують нові спеціальності, оновлюють навчальні плани для інтегрованих спеціальностей. Дисципліни в такому навчальному плані розподілено на чотири цикли. Перший містить загальні дисципліни: філософські проблеми, вступ до соціології, методи педагогічних досліджень, професійна етика, іноземна мова, спецкурс за вибором, фізичне виховання, інформатика, дипломний семінар. Другий, базовий цикл охоплює такі дисципліни: біомедичні основи розвитку, історія виховання, вступ до педагогіки, теоретичні основи виховання, основи загальної дидактики, вступ до психології, психологія розвитку особистості, соціологія виховання, соціальна педагогіка, педагогіка праці. Третій цикл спеціальної підготовки містить дисципліни художнього спрямування загальним обсягом 670 годин: основи знань про мистецтво з основними проблемами історії мистецтва і окремими елементами естетики.

Щодо музичного мистецтва, дисципліна «Музична література» формує музично-педагогічні компетенції студентів, їх здатність сприймати й естетично переживати музичні твори. У навчальному курсі «Основи гри на інструментах» майбутні вчителі музики вивчають окремі інструменти, які використовуються як музичний акомпанемент (фортепіано, гітара тощо), опановують основи гри на флейті і ксилофоні. Дисципліна «Основи історії музики» розкриває майбутнім фахівцям історію виникнення, становлення і розвитку жанрово-стильової багатогранності музичного мистецтва. У процесі опанування дисципліни «Танець з елементами хореографії» майбутні вчителі музики вивчають різноманітні народні танці, формують музично-рухову пам'ять й естетику руху, засвоюють методику проведення музично-ритмічних занять. Навчальний курс «Засоби музичної творчості» поглиблює знання студентів про основні мистецькі засоби, необхідні у процесі створення музики. Вивчаючи «Методику і теорію музичного виховання», майбутні фахівці опановують основні поняття, методи, засоби, прийоми музичного виховання. Курс «Методика проведення музичного слухання» розкриває психолого-педагогічні і методичні особливості організації вчителем слухання різножанрової музики [2, с. 47].

Такий підхід до підготовки вчителя музики в Польщі сприяє формуванню привабливого образу випускника вищого педагогічного закладу, покликаною формувати практичний досвід і емоційно-естетичну сферу учнів у процесі музично-естетичного виховання.

Необхідно підкреслити, що універсальним засобом естетизації процесу підготовки вчителів музики є створення так званого «інтегрованого естетичного поля» як цілісного середовища опанування мистецьких і культурологічних дисциплін. Цьому сприяє єдність педагогічного середовища загальноосвітнього навчального закладу, освітнього середовища вищої

школи і мистецько-культурного середовища регіону і країни загалом, що забезпечує неперервність формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики.

Визначено, що новітніми тенденціями в розвитку неперервної фахової підготовки вчителя музичного мистецтва стає *активізація наукових досліджень та інтернаціоналізація наукового простору*. Це створює сприятливі умови для вільного обміну науково-теоретичними і методичними здобутками. Під час дискусій на міжнародних наукових конференціях виявляється зацікавлення західноєвропейських дослідників науковим доробком колег східної частини субконтиненту, що свідчить про початок нового етапу в розвитку музичної педагогіки в Європі – етапу активної співпраці науковців її східного й західного регіонів [1; 2].

Стрімкий розвиток мультимедійних технологій зумовлює відповідний аспект професійної підготовки вчителів музики у Польщі. А вже у процесі музичного навчання і виховання діяльність вчителя передбачає використання сформованих вмій поєднувати фахові компетентності з інформатичними. Успішне застосування вчителем музики інформаційно-комунікаційних технологій у загальноосвітніх школах можливе лише за умови набуття навичок їх використання фахівцем з музичного мистецтва, що, як наголошує Е. Паркіта (E. Parkita) [6], зумовлено вимогами сучасної освіти і забезпечує високий рівень зацікавлення музикою, ефективність музично-естетичного виховання школярів, додає привабливості музичним заняттям. Студенти вчать створювати елементарні комп'ютерні програми для уроків музики, користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями як детермінантою інноваційного навчання музики в школі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналітичне вивчення наукового музично-педагогічного досвіду Польщі переконує, що останніми десятиліттями у країні регулярно проводяться масштабні дослідження в межах спеціальних проектів, замовлених Міністерством науки і вищої освіти Польщі, Міністерством національної освіти Польщі і Міністерством культури та національної спадщини Польщі, зокрема: «Основні можливості доступу дітей та молоді до музичної культури», «Музична освіта в Польщі», «Опрацювання моделі підготовки вчителів музики й образотворчого мистецтва». Результати їх втілення свідчать про актуальність пропозиції удосконалити підготовку вчителя-двопредметника, у якій музика є другою спеціальністю (дошкільне і ранньошкільне навчання) завдяки посиленню у навчальних планах вагомості музичного мистецтва. З іншого боку, спеціальність «вчитель музики» пропонується поєднати з польською або іноземними мовами, спеціальною, культурно-освітньою або опікунською педагогікою, загальною педагогікою, історією, інформатикою, а також фізичним вихованням, з яким тісно пов'язана ритміка. У межах підготовки вчителя музики пропонуються спеціалізації: інструментальна педагогіка, інструктор-керівник

ансамблів, органіст у костелі, музичне виховання в ранньошкільній освіті, новітні електронні засоби, рух з музикою – танок – музичний театр, музикотерапія.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі змінює співвідношення методів, форм, засобів навчання, увесь методичний апарат, а відповідно: обсяг і зміст навчального матеріалу; введення алгоритмізації розв'язання завдань; поглиблення предметної сфери шляхом моделювання чи імітації явищ і процесів за допомогою діалогової взаємодії, компресії інформації,

логічної і стислої її обробки; використання інструментальних програмних засобів з метою розвитку логічного, наочно-образного мислення, а також формування вербально-комунікативних і практичних умінь; варіативності у виборі видів навчальної діяльності і способів подання музичного матеріалу; забезпечення індивідуальної і диференційованої роботи над навчальним матеріалом; розширення сфери самостійної роботи з елементами дослідницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Ніколаї Г. Ю. Європейські моделі підготовки вчителів музики / Галина Юрїївна Ніколаї // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Суми : СумДПУ, 2008. – Ч. III. – С. 142–150.
2. Ніколаї Г. Ю. Музично-педагогічна освіта в Польщі: історія та сучасність: [монографія] / Галина Юрїївна Ніколаї. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – 396 с.
3. Попович Н. М. Неперервна педагогічна освіта: організаційно-методичні засади : навч. посіб. / Н. М. Попович. – Ужгород : Вид-во ФОП Бреза А. Е., 2014. – 124 с.
4. Рекомендації Європейського Парламенту і Ради Європи із створення Європейської рамки кваліфікацій навчання впродовж життя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/rec08_en.pdf
5. Стратегія реформування освіти в Україні: рек. з освіт. політики. – К. : К.І.С, 2003. – 296 с.
6. Parkita E. Zastosowanie technologii informacyjnej w rozwijaniu zainteresowa ń muzycznych dzieci i młodzieży / Ewa Parkita // Nowe trendy w edukacji muzycznej / [pod red. A. Białkowskiego]. – UMCS, Lublin, 2005. – S. 181–194.
7. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. 2012. Nr 1, poz. 131).

В статтє проанализирован зарубежный опыт непрерывной профессиональной подготовки учителей музыки в Польше. Выявлена сущность закономерностей и общих тенденций подготовки учителя музыки в этих европейских странах: растущее внимания к развитию непрерывного педагогического образования; сочетание общего музыкального образования с профессиональным; усложнение музыкально-педагогического образования и увеличение контингента студентов высшей школы. Определены факторы, способствующие совершенствованию содержания профессиональной подготовки учителя музыки, признанию ее стандартов на мировом уровне.

Ключевые слова: учитель музыки, непрерывная профессиональная подготовка, компетентностный подход, Республика Польша.

The article analyzes foreign experience of continuous professional training for music masters in the Republic of Poland. Essentials of regularities and common tendencies in professional training for music masters in the European states mentioned above are identified: increase of attention to continuous pedagogic education; combination of general music education with professional training; gradual complication of music-pedagogical education and increase of higher school students' population; increase of attention to the first stage of higher education (or its abridgement); gradual creation of "integration universal establishments" where specialized secondary and higher education establishments will function for the purposes of preparation of music masters with different qualifications. Factors promoting improvement of music masters' professional preparation content, recognition of their standards at the world level are defined.

Key words: music master, continuous professional training, competence approach, Republic of Poland.